Şarbon Hakkında Bilgi Notu

(Türk Mikrobiyoloji Cemiyeti ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği tarafından hazırlanmıştır)
www.tmc-online.org / www.klimud.org

Şarbon nedir?

Şarbon, *Bacillus anthracis* adlı bakterinin yaptığı bir enfeksiyon hastalığıdır. Hayvanlardan (inek, koyun, keçi, vb) insanlara geçer. Bakteri ürettiği zehirler (toksinler) nedeniyle ölümcül hastalık yapabilir. Bakterinin aktif çoğalan formu ve oksijen ile temas ettiğinde oluşan, dış ortam koşullarına dayanıklı spor formu olmak üzere iki çeşidi vardır.

Türkiye'de sayıları giderek azalmakla birlikte hem hayvanlarda hem insanlarda şarbon görülmektedir. İhbarı zorunlu bir hastalıktır.

Şarbon bakterisi nerede bulunur?

Dünyanın birçok bölgesinde bulunur. Bazen salgınlar yapar. Bakterinin sporları toprakta yıllarca kalabilir ve toprak kayması, su basması gibi nedenlerle yüzeye çıkarak ot yiyen hayvanlara bulaşır.

Hastalık nasıl bulaşır?

Şarbon sporları gıda, solunum veya ciltteki küçük kesik/yaralar yoluyla vücuda girer ve çoğalan, toksin üreten aktif forma dönüşür. Şarbon genellikle hayvandan hayvana veya insandan insana bulaşmaz. Sinekler, kuşlar bakterinin hayvanlar arasında yayılmasına neden olabilir.

Bakteri, hasta hayvanla temas, kesim veya hasta hayvanın ürünleri (eti, kemiği, yünü, derisi, vb) yoluyla insana geçebilir.

Şarbon insanda ne tür hastalıklar yapar?

Şarbon insanda 3 tür hastalık yapabilir:

1. Deri Şarbonu: En sık görülen hastalık tipidir. Genellikle öldürücü değildir. Tedaviye iyi cevap verir. Derideki kesik veya yaralardan bakterinin girmesi ile oluşur. Bir- yedi gün içinde kaşıntılı küçük bir lezyon gelişir, birkaç gün içinde etrafı şiş, siyah renkli bir yaraya dönüşür.Görünümü tipiktir. Bazı hastalarda buna ek olarak baş ağrısı, kas ağrısı, ateş ve kusma olabilir. Yaradan sızan sıvının bir başkasının yaralı cildine bulaşması ile nadir de olsa diğer insanlara bulaşabilir.

2. Sindirim Sistemi Şarbonu: Bakteri taşıyan et, süt gibi ürünlerin iyi pişirilmeden veya çiğ tüketilmesi ile gelişir. Hastalık barsaklarda veya ağız-boğazda gelişebilir. Barsak şarbonunda gıdanın tüketilmesinden iki - beş gün içinde besin zehirlenmesi gibi başlar, şiddetli karın ağrısı, bulantı, kanlı kusma, şiddetli ve bazen kanlı ishal gelişir. Ağız-boğaz şarbonunda üzeri gri-beyaz bir tabaka ile kaplı yara oluşur. Ciddi bir hastalıktır.

3. Akciğer Şarbonu: En tehlikeli hastalık tipidir. Çok sayıda şarbon sporunun havaya geçmesi ve solunması ile bulaşır. İki - beş gün içinde grip gibi başlar ancak hızla ateş, öksürük, ciddi nefes darlığı ve koma gelişir.

Şarbon nasıl tedavi edilir?

Tüm şarbon hastalarının hastanede yatarak tedavisi gereklidir. Ağır formları (akciğer, barsak, vb) dışında hastalık genellikle uygun antibiyotik tedavisine iyi cevap verir. Antibiyotik seçimi ve tedavisi mutlaka doktor kontrolünde yapılmalıdır.

Şarbon aşısı var mıdır?

Hayvanlar ve insanlar için ayrı aşılar vardır. Hayvan aşısının veteriner kontrolünde uygulanması gereklidir. Hayvan aşısında, hastalık yapıcı özelliği zayıflatılmış canlı bakteri bulunur. İnsan aşısı ayrıdır ve özel durumlarda kullanılır.

Şarbon nasıl önlenir?

Hayvanlardaki hastalığın önlenmesi insanların da korunmasını sağlar. Canlı hayvanların hastalıktan uzak tutulmaları, aşılanmaları önemlidir. Hastalık kaynağı saptanırsa gecikmeden kuralına uygun olarak yok edilmelidir. Salgınların erken fark edilmesi, karantina koşullarına uyulması, hayvan yetiştiriciliğinde temizliğe özen gösterilmesi önemlidir.

Herhangi bir hastalığı olan, aniden ölen veya anormal davranışlar gösteren hayvanların etleri, sütleri, derileri, diğer ürünleri insanlar ve/veya diğer hayvanlar tarafından tüketilmemeli ve kullanılmamalıdır.

Bireysel önlem için neler yapılabilir?

1. Veteriner hekim denetimi olmayan yerlerden kontrol dışı kaçak kesim yapılmış hayvan etlerinin ve sakatatlarının satın alınmaması ve tüketilmemesi,

2. Et ihtiyacının, veteriner hekim tarafından gıda denetim sertifikası olan ve kontrollu besicilik yapan kurumlardan, marketlerden karşılanması,

3. Güvenilir yerlerden alınmış etlerin iyi pişirilmesi, parça etlerin (biftek , pirzola gibi) iyi pişmiş şekilde tüketilmesi, uygun etlerin düdüklü tencerede basınçlı ortamda pişirilmesi,

4. Elinde yarası olanların çıplak elle etle ve yün, deri, kemik gibi hayvansal ürünlerle temas etmemesi, gerekirse lateks eldiven kullanması önerilir.

5. İnsandan insana bulaş, grip nezle vb. diğer hastalıklar gibi değildir. Nadiren deri şarbonunda olabilir. Bu bulaşma, derideki şarbon yarasından kaynaklanan sızıntı ve akıntılarda bulunan bakterilerin, diğer bir kişinin derisindeki açık lezyonlardan vücuda girmesi ile olur.

6. Şarbonun, hasta hayvanlardan süt eldesi sorunlu olduğu için süt ve süt ürünleri ile bulaşma riski düşüktür. Ancak çeşitli etkenlerle sporların açık sütlere bulaşma ihtimali göz ardı edilmemelidir. İyi kaynatılmış, pastörizasyon ve UHT ile işlenmiş sütler güvenle tüketilebilir.

Toplum sağlığını ilgilendiren gıda ve hayvancılık hizmetlerinin tümünde ilgili sağlık otoritelerince denetimlerin ve koordinasyonun aksatılmadan sürdürülmesi çok önemlidir.